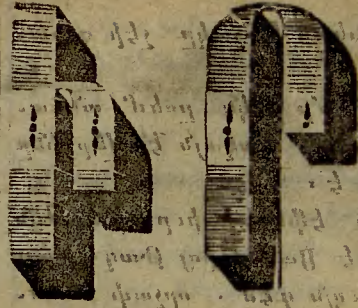
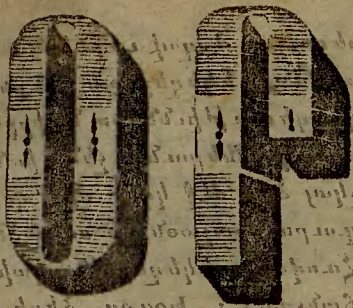
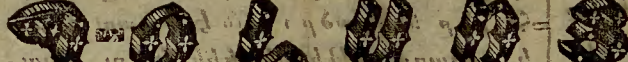

10 ԳՐՅ.

10 ԳՐՅ.

ԲԵՂԱԲԵՎԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐ ԱՌԵՒՏԲԱՆԱՆ

ԱՌԵՒՏԲԱՆԱՆ

Դ. ՏԱՐԻ 1289 ՐԱՄԱԶՆ 3 ԵՐԿՈՒՇԱԲԻ 23 ՀՈՒՏԵՄԲԵՐ 1872 ԹԱՌԱՐՈՆ 15 ԵՍՏՈՑԵՍԲԵՐ 4 Թ. 833

Ա.Զ.Գ.Ա.ՅԻՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆ ՈՒԹԻՒՆ

Ա.Ռ. ԹԱՂ. ԽՈՐՀՈՒՐԴՆ ՍԱՄԱԹԻՈՅ

ԵՒ Ա.Ռ. ՍԱՄԱԹԻՍՅՈՒՄ

Շնորհակալ եմ ձեռնէ՛ որ տարի ու կէս ձեզ հետ ընկերակցութիւն ըրինք Սամաթիոյ թաղ. խորհրդոյ ամսուան. բուն վրայ և որ ձեր քուէովն մեզ տանապետութեան պաշտօնը յանձնելիք այժմ հրապարակաւ զմեզ առաջարկէ՛ կը կոչէք ձեր երկուքին ստորագրութեամբ և խորհրդոյդ կնքովը և երաշխայնութեամբ:

Վասն զի եթէ իմ պաշտօնիս անհաւատարիմ չըլլայի՛ ձեզ այդ երկու հոյակապ վարժարանաց շինութեանը ըսկըտելու չէի յորդորեր ու քաջալերեր:

Վասն զի եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ ձեր պաշտօնիս ունեցած մէկ մէծիան 1000 քէսէ բերելու արժէք ունենալը չէի բացատրեր ձեզ:

Վասն զի եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ իմ կիրակնօրեայ աղատ կեանքս՝ ձեր չէնքերուն խօսք չը հասկցող քէնչպէր չեղուն ու ամեն կարգի գործաւորներուն խօսք հասկցնելու չէի զոհեր:

Եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ ամեն օր առաւօտները մինչ ժամ 6-7 և շատ անգամ ալ ամբողջ օրերս չէի զոհեր:

Եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ իմ թերթիս և անձնական դրօշմն ծանր հարուածը ձեզ ծառայելով չէի հանդերձար:

Եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ ձեր

չէ՛քը փայտօս ընել տուող տաճկի կնկան դատին չէի երթար:

Եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ ձեզմէ դատ պահանջող անձ. Ելէկէններուն հետ դռնէ դուռ չէի պտըտեր:

Եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ այս և ասոնց նման դատերիդ առանց որ և է ծախքի չէի լինցներ:

Եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ հաշուոց մասին՝ ձեր վրայ որ և է կասկած չը յարուցանելու համար՝ դս ընթաց նիստը ներու և ամեն բան յայտնի դործելու դրութիւնը չէի հաստատեր:

Ի թէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ քանիցս ձեր պառակտելու և ցրուելու միջոցին՝ ոմանցի խառնութիւնը ոմանցի տուրք դաւով չէի աղաչեր:

Եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ շինութեանց ֆուտ չը հաղցնելու համար՝ ձեր թուոյն և այլ տեսութեանց նկատմամբ ձեզ գէ՛մ եղած հանրագրութեանց դէ՛մ զանգ չէի պաշտպաներ:

Եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ Ա.Գապեան վարժարանի գոյքերը առ աղցն դրուելու ձախող մտադրութեանէն զձեզ չէի զդու շտապեր ու ետ կեցնելով տակից թաղին մէջ՝ նոր յուղմունք մը չը յարուցանելու չէի թողեր:

Եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ անցեալ տարի ձեր շինութեանց երեսէն Մանգուսէի հետ բացուած վիճաբանութեան էն տաք միջոցին՝ ձեր բարոյական և ընկերական սիրայմամբը չէի լռելի ֆուտ իմ շահաս և պատուոյս:

Եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ Պատրիարքարանի գիւնարանը բաժնատրուած ձեր Ազատութեան վարժարանի տե-

ղեկագիրը՝ որ միմիայն թշնամութեան արգիւնք կարծաւելով բնատրեւած է՝ կարծեցեալ թշնամութիւնը դործնակա՛ն արդիւնքովայն է՝ ներկայ պատուաւոր հաշտութեամբ ջրելով այդ տեղեկագիրը կրսեմ ուշադրութեան առնուելու վիճակին չէի վերածեր:

Եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ քանիցս Հայկ. ընկերութեան մէջ ծագած և ուստիկանութեան յանձնուելու վիճակին հասած վէճերը՝ թաղ. խորհրդոյ հաշտարարութեամբ չէի վերջոյնցներ:

Եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ անցեալ միջոցին կրճիկեան Էֆէնտիի բրածին պէս՝ մըթաթին կը հրամայէ որ թէքիթիլ մէմուրին առնէ ընկերութիւնը տանիս և ընկերութեան այդ մասին ցարդ անարատ պահուած կուսութիւնը պղծէ:

Եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ գիշերանց կեանքս վտանգի գնելով՝ նա չէի նստեր և Գուրուչէշմէ չէի երթար 1000 քօնտրիտի խնդիրը կարգադրելու և յաջողելու:

Եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ այսուայն կարճ համադրելով և արիւնք քրտինք թափելով՝ կիւմի շէնսի գեղաւորանին նստեցա՛մ 1000 ոսկին 1400 ոսկիի չէի հանկը:

Եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ այդ կտակագրին օրինակը գրելու և համաձայնելու համար երկու օր իրարու վերայ օրը շորս անգամ Պատրիարքարան չէի լքեր ու երևեր:

Եթէ անհաւատարիմ չըլլայի՛ օրական ամսական աշակերտ ընդունելու դրութիւնը մասնակցով ախօրուան 6-

6000 դշ. ամսական թուշակը չէի գոյացըներ տալ :

Վերջապէս ո՞ր մէկն ըսեմ՝ անհաւատարմութեանց, սակայն էն վերջինը էն աններելին է :

Փանոսեան էֆէնտի իւր թերթին մէջ հայհոյեր է Սամաթիոյ թաղ. խորհրդոյ պատուոյն դէմ. որչափ աններելի անհաւատարմութիւն՝ ներել հայհոյանքի մը, այնքա՞նչ որ մերժէինք բարձրէն առաջարկեալ հաշտութիւն մը և զփանոսեան ի բանտ մատնէինք, որ Ագապեանի մարտիրոսն բլար. զփանոսեան տուքանաց դատապարտէինք որ մէկ քանի պատիկը յ'շէալ թաղ. խորհրդոյն սոյն առաջարկեալ պատուաւոր հաշտութիւնը մերժելուն ի դատապարտութիւն՝ համայն աղդէն հաւաքէր, այնքա՞նչ որ զփանոսեան յաւիտեան անհաշտելի ընէինք Սամաթիոյ հետ : Այնքա՞նչ որ եկեղեցւոյ շինութեան ծանր միջոցին թաղին մէջէն ոչ սկզբունքի այլ մասնաւոր խնդիր մը պակսեցնէինք պատուաւոր հաշտութեամբ, պէտք չէ՞ր որ մէկ քանի կերբ ունեցողներուն ծառայէինք և պատուաւոր հաշտութիւնը մերժէինք :

Որչափ աններելի անհաւատարմութիւն է եղեր՝ առաջարկեալ պատուաւոր հաշտութիւն մը չը մերժել :

Դուք ո՞ հաշտարար պաշտօնեայք թաղ. խորհրդոյ, եթէ չէք ընդունիր պատուաւոր հաշտութեան սկզբունքը ինչ է ուրեմն ձեր պաշտօնը, ո՞չ եթէ հաշտարարութիւն : Եւ դուք եթէ ձեզ նկատմամբ կը մերժէք պատուաւոր հաշտութիւնը՝ ինչպէս կրնաք ձեզ ներկայացնել խոստովանելոց հաշտութեան ըսել. դուք ո՞ եկեղեցական սուրբ հարք, ալ ասկից վերջը ձեզ ներկայացուլ խոստովանելոց մի երբէք պատուաւոր հաշտութիւն քարոզէք, այլ յաղթութիւն քարոզեցէք, զի ընկերական և բարոյական օրինաց առջև հաշտուող մը անհաւատարիմ կը համարուի եղեր. դուք ո՞ պատերազմող տէրութիւնք՝ ալ այսուհետեւ բնաւ մի հաշտութիւն իրարու հետ՝ այլ մինչև վերջին մանուկն ջարդեցէք : զի պատուաւոր հաշտութիւնը անհաւատարմութիւն է եղեր ձեր պաշտօնին :

Եւ դուք Սամաթիացիք Ձեզ տեսնեմ մինչև ձեր վերջին շուրջը կռուեցէք իրարու հետ, անհաւատարիմ պաշտօնեայ անուանեցէք զայն՝ որ հաշտութիւն կընէ և ձեր երկու կուսակցութիւնը միացնելու կաշխատի բաւ համարելով

եղածը և մի տիրտ մի հոգի ձեր բոլոր ուշադրութիւնը ձեր խրճիթ եկեղեցիէն ազատելով՝ փառաւոր եկեղեցւոյն շինութեանը վրայ դարձնել կուզէ :

Ձեզ տեսնեմ կռուեցէք, և հաշտաւոր Աստուծոյն տաճարը կռուով կանգնել փորձեցէք :

Ահա այս է ձեր անհաւատարիմ պաշտօնէին (Օգոսէնին) խրատը՝ խորհուրդը և ըրածը, այն է հաշտութիւն և համաբանութեամբ եկեղեցւոյ շինութիւն և ահա այն է ձեր հաւատարիմ պաշտօնէին (Կրճիկեան էֆ. ին) խրատը, խորհուրդը և ըրածը, այն է թիւիւ չը պակսեցնել թաղին մէջէն, երկու կուսակցութիւնք դէմ դէմի պահել յաւիտեան, հաշտութեամբ եղած յաղթանակը մերժելով և յաղթութեամբ յաղթանակ կոչելով և հետեւաբար յաղթութեան անմիջական հետեանք « իրականութեան » ոգին թաղին մէջ եղբայր եղբոր դէմ միշտ վառ պահելով :

Ուրեմն շնորհակալ եմ անոնց՝ որք մեր այնչափ և մեր կարողութեան վեր ծառայութեանց իւր վերջին փոխարինութիւն կամ վկայագիր՝ զմեզ անհաւատարիմ հռչակեցին իրենց ստորագրութեամբ և կնքովը համայն աշխարհի գոնէ անդամ մը առանց խօսեցնելու, առանց մեր տալիք բացատրութիւնը լսելու, առաջը մեզ պատասխանատուութեան կոչելու և մէկ խօսքով՝ առանց դատաստանի անհաւատարիմ վճռեցին զմեզ :

Ե՛հ, այս է եղեր արդարութիւնը և այս մեր ճակատագիրը. այսինքն՝ առանց դատաստանի դատաւճիռ, որու դէմ բողոքելու տեղ շնորհակալ կըլ լանք մանաւանդ Կրճիկեան էֆէնտիէն՝ որ աթոռ ունի արդարութեան բարձրագոյն ատենին մէջ՝ այն է Բաղդադական ժողովը, և որ հեղինակն է այդ անիրաւ դատաւճիռն, եթէ կրնայ դատաւճիռ համարուիլ մեզ դէմ և անիրաւ դատաւճիռ մը բլաւէ դադրիլ Կրճիկեան էֆէնտիի նկատմամբ :

Խ Օ Ս Ք

Ա.Ո. ԻՃԱՏԻՅԷԻ ՀԱՅՆԱՐԱՆՆ

Վարդապետ

Ձեր խումբը Հռովմայ եկեղեցւոյն նւիրեալ նահատակներ են. հետեւաբար ուխտեալ էք՝ մինչև ի շունջ վերջին՝ ատել, նզովել. հերետիկոս և հերձուածող ճանչնալ ամեն այն բա-

րեպաշտ ժողովուրդներն, որոնք Հռովմայ եկեղեցւոյն ինքնահնար վարդապետութիւններուն իրրեւ Աստուծոյ պատգամներուն չեն խոնարհիր, և չկայ ձեր մէջ կղեր մը որ այս ուխտէն դուրս պաշտօն մը ստանձնած բլաւ և Հռովմայ եկեղեցիէն կախակայեալ չը ճանչցուի : Խօսքս ձեզի համար չէ, որովհետեւ դուք ալ պաշտօն մը ձեր վրայ առած էք, և այն ալ ինքնուրոյն ճանչցած ժողովուրդին մէջ կը կատարէք, բայց և այնպէս երբէք չ'ուրացիր, որ անո զղապէս ձեր նպատակին կառաջնորդ է, զի ո՞չ ապաքէն « նպատակն զիջոյն արդարացուցանէ » :

Եւ ձեզի քաջալերութիւն մ'ըլլալու համար այն ալ կընեմ որ, դուն քանի որ աշխարհի ծանօթ ուխտովդ իճատիյէի Հայ ժողովուրդը խաբելու քաջութիւնը ունեցար, անշուշտ եղիր որ հայկաբանութեան դիմակիդ տակ շատ դիւրութեամբ պիտի կրնաս Պապական դերն ալ խաղալ : — Ասոր վերայ երբէք մի մտածէք :

Մանկութիւնը որքան հետաքրքիր է, այնքան ալ դիւրախար, ինքն իր ոտքովն կուգայ վարմը կիցնայ բայց դուն թերեւ դատարարակութեան պաշտօն ուրիշ տեղ վարած չըլլալդ համար, այս խօսքին առաջին անգամ համոզւիլ չուզես, սակայն սա հետեւեալ գէպերն քեզ ապահովեն :

Երբ որ մը տղայոց բարոյական կը խօսէի, խօսքին ընթացքն անանկ բերաւ որ ըսեմ թէ « Որդին Աստուած կատարեալ Աստուածութեամբ մարմնացաւ » : Այնպիսի մէկը. « դուն կըսես թէ կատարեալ Աստուածութեամբ ծնաւ, միշտեւ կատարեալ Աստուածութիւն ըսելը՝ երբ անձինք ըսել է, ուրեմն Երբորդութիւնը մարմնացաւ » : — Ուրիշ անգամ երբ թողմաստ արամաբանութիւնն դաս կուտայի և երբ կգրադէի սա խօսքին բացատրութեանը թէ « հոգին և մարմինն իրարու հետ անանկ կապակցութիւն մ'ունին, որուն մէկն առանց միւսոյն երբէք պաշտօն մը չկրնար վարել », տղին մէկն անմիջապէս առարկեց թէ « ուրեմն Սրբոց բարեխօսութիւնն ինչպէս բացատրելու է » :

Մինչդեռ մանկական հասակը այս կերպ հետաքրքիր և հետամուտ է՝ հորկաւ ժամանակ ժամանակ, սա հետեւեալ հարցումներն ձեզ ալ պիտի ընեն :

1. Հիւանդաց վերջին օժումն ի՞նչ է :
2. Ի՞նչու երկու տեսակէն ալ (ի՞նչ) ժողովրդեան չէք մատակարարեր :
3. Ո՞ր ժողովները ուղղափառ էին :
4. Հերետիկոս և հերձուածող ի՞նչ ըսել է, և ո՞ր ժողովուրդներն են :
5. Չի յիմէ անտրուանուցուն ի՞նչ ըսել է :
6. «Հոգի քրիստոսի» ի՞նչ ըսել է :
7. Քրիստոսի ճշմարիտ եկեղեցին ո՞րն է :
8. Ո՞ր աղբը Արքայութիւն պիտի ժառանգէ :
9. Վերջին դատաստանը ո՞րու համար պիտի բլլայ :
10. Աղանդաւոր ի՞նչ ըսել է և ուրոնք են :
11. «Ահեղ խորհուրդ» և ի՞նչ միտքով առնուած է :
12. «Արածեալ զոչխարս և ին» ո՞րու համար ըսած է :

Ասոնք և ասոր նման հաղարարոր հարցումներ տեղի կունենան, դուն այն ժամանակը իբրև Հոովմայ եկեղեցւոյ դերասանը ուղած դիմակդ կանես, և ուղած վարդապետութիւններդ կը ծախես. և իճատիէի Հայոց տան մէջ քառասուն տարի առաջ տեղի ունեցած կրօնական վէճերն կրկին կը ծագին, բայց դուն քու յաղթանակըդ տարած կըլլաս, և եթէ Հիւրմիւզ իւր տեսական Աստուածաբանութիւններն Հոովմայ Գահանայապետին ոտքին նուիրելով փառաւորեցաւ, դու ալ գէթ ըրած որսիկներովդ կրնաս պարծենալ ըսելով, «ահա ես և մանկունք իմ» :

Վարդապետ, երբէք մի՛ վնասիր, երբէք անձդ մի՛ տանջիր թէ ի՞նչպէս իմ՝ վարդապետութիւններս առաջ քըշեմ, դուն քանի որ քու կրօնիդ դարձածներն բերան սովրած ես և քա՛ի որ երեւելի հայկաբան մ'ես, գիտցիր որ տղան չուտով կը համակրի, իւր հօրմէն մօրմէն, բարեկամներէն, մինչև իսկ իր անձէն աւելի կը սիրէ իւր վարժապետը և բոլոր սէրը անոր վրայ կ'անփոփէ. այն ժամանակ անաշխատ անոր մատաղ միտքն կը յալիչտակես ի փառս մեծ վաշխութեան Աստուծոյ. հեաւաբար ձեր անունն ալ Հոովմայ ցանկին մէջ նշա. նաւոր տեղ մը կը բռնէ :

Զեր քայլերուն առաջը միայն մէկ դժուարութիւն մը կայ, և անոր վրայ ըստ իս պէտք ունիք բաւական խորհելու : Զոր օրինակ, ողջմիտ և հեռատես անձինք՝ գուշակելով որ տղայոց կող-

մանէ այդ տեսակ հարցումներ կրնան ըլլալ. իրենք ալ պիտի պարտաւորին ձեզ հարցնել թէ «երբ տղայոց կողմանէ ասանկ հարցումներ ըլլան ի՞նչ եղանակաւ պիտի պատասխանէք» : Այս երկայնաբանութիւնն ի՞նչպէս յայտնի է, փախուստի մը ճանբայ չունենալուն համար շատեր ձեզի պիտի հարցնեն, ինչպէս որ արդէն Օրագիր ծայր տուաւ. և դուք ալ ուղղակի պատասխանատու էք անոնց ամենուն դատ դատ :

Մենք ձեզի բարեկամաբար սա խորատն կուտանք որ իոխանակ զատ զատ պատասխանելու աշխատութիւնն կրելու, ամենուն միանգամ հրապարակաւ պատասխանէք, որով ոչմիայն ձեր դիմակն և Հոգաբարձութեան քաղաքականութիւնն կը յայտնուի, այլ և կը հաստատուի թէ իճատիէի հայ մանկըտւոյն ապագայն որո՞ւ խնամոց յանձնուած է, իսկ եթէ դատապարտելի լուծեան թեւերուն տակ պատասպարուին նախապատիւ համարիք, այն ժամանակ մեզի առիթ պիտի տաք զՁեզ և Ձեր պաշտպաններն խաբեայ և խարդախ կոչել, և իճատիէի հայ տղայոց ապագայն ողբալ :

Պօլիս 17 հոկտ. 1872 ՇԱՆԹ

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

ԱՆՍՏՐԻԱ—ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ

Վիեննա 31 հոկտեմբեր
Պանքային բաժնետոմսերն 14 ֆիւրին վար ընկան, սակայն և այնպէս Պօրսային մէջ երկրորդական արժեթղթերը վրայ գնոց բարձրացում մը կը նշմարուի :

Պիտ 31 հոկտեմբեր
Այսօր քօլէրայի 32 դէպք պատահեցաւ : Մինչև ցարդ 126 դէպք տեղի ունեցած են, սրացմէ 29 հոգի մեռած. Բէշթայի մէջ ալ 3 քօլէրայի դէպք պատահեր է :

ԳԱՂՂԻԱ

Բարիզ 31 հոկտ.
Երէկ Պ. Արնիմ կոմսն հոս հասնելով, այսօր ալ Պ. Թիէրի կողմանէ ընդունուեցաւ :

Բոն գետին ջուրերը վերստին բարձրանալ սկսելով, յորդել կ'սպառնան :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Պերլին 31 հոկտ.
Ազնոականաց Խորհրդարանը մեր

ժե՛ց կառավարական շրջանակաց վերակազմութեան նկատմամբ կառավարութեան ծրագիրն ընդունել : Պաշտօնէութիւնը յայտարարեց որ հաստատմաբը դրած է առանց հրաժարելու, խորհրդարանին նիստերը գոցել, և նոր Խորհրդարան մը կազմելով, նոր ծրագիրը ներկայացնել նմա, և ամեն օրինակ որ ուսանանադրական կարելի միջոցները գործածել մինչև որ յիշեալ ծրագիրն օրինաց շրջութիւն ստանայ :

ՆԵՐՔԻՆ

Շարաթ առաւօտ Անդղիոյ դեպքանը պատիւ ունեցաւ Տօրմա-Պահէի Կայսերական պալատը վերհ. Սուլթանին ներկայանալու :

— Այսօր ալ Ռուսիոյ դեսպան Իկնաթիւ վ. զօրապետը վերհ. Սուլթանին պիտի ներկայանայ, Նիքօլա Մեծ-դըքսին Պօլսէս անցած ատենը իրեն եղած արժանավայել և մարդասիրական ընդունելութեան և մեծարանաց նկատմամբ իւր վեհապետին գոհունակութիւնն ու շնորհակալութիւնը մատուցանել ն. կ. վեհափառութեան :

— Խտիվին երկրորդ օրդին Հասան իշխանը մօտերս Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները ուղևորութիւն մ'ընելու գիտաւորութիւն ունենալով, կը ըսեմք թէ այս անգամ եղիպտոսի ծառայութեան մէջ գտնուող Մօթ զօրապետը յատկապէս Ուօշընկթընէն է. Պօլիս հասեր է ն. Բարձրութիւնն ընդունելով, նորա հետ ուղեկցելու մինչև Ամերիկա, ուրկէ ընթանը յետոյ պիտի մեկնի Չինաստան և Ճաբոն երթալու :

— Հանգուցեալ Ալի բաշայի օրդի Ալի Գուատ պէյ վերստին արտաքին գործոց պաշտօնատան մէջ թուաճի անուաներ է :

— Իպրէթ Լազիւր կըսէ թէ այս շարժումընէ սկսեալ Բէնտիքի և Գարթալի ծխախոտի ազատ տուրեառութիւնն ալ մենավաճառութեան ենթարկուեր է : Յակայն այս լուրը ստուգութեան կարօտ կերևի :

